

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

19 päivänä toukokuuta 1992 *

Yhdistetyissä asioissa C-104/89 ja C-37/90,

J. M. Mulder, den Horn,

W. H. Brinkhoff, de Knipe,

J. M. M. Muskens, Heusden,

Tj. Twijnstra, Oudemirdum,

edustajinaan asianajajat H. J. Bronkhorst ja E. H. Pijnacker Hordijk, Haag,
prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto J. Loesch, 8 rue Zithe,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen neuvosto, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja A. Brautigam ja oikeudellisen yksikön hallintovirkamies G. Houttuin, prosessiosoite Luxemburgissa c/o Euroopan investointipankin lakiasiainosaston johtaja Xavier Herlin, 100 boulevard Konrad Adenauer,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellinen neuvonantaja Robert Caspar Fischer, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön edustaja Roberto Hayder, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajina,

* Oikeudenkäyntikieli: asiassa C-104/89 hollanti, asiassa C-37/90 saksa.

ja

Otto Heinemann, Neustadt, edustajinaan asianajajat B. Meisterernst, M. Düsing ja D. Manstetten, Münster, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Lambert, Dupong ja Konsbruck, 14a rue des Bains,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen neuvosto, asiamiehenään oikeudellinen neuvonantaja A. Brautigam, prosessiosoite Luxemburgissa c/o Euroopan investointipankin lakiasiainosaston johtaja Xavier Herlin, 100 boulevard Konrad Adenauer,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellinen neuvonantaja Dierk Booss, avustajanaan asianajaja Hans-Jürgen Rabe, Hampuri, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön edustaja Roberto Hayder, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajina,

joissa vaaditaan vahingonkorvauksia ETY:n perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen kohdan mukaisesti,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti O. Due, jaostojen puheenjohtajat R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse ja P. J. G. Kapteyn sekä tuomarit G. F. Mancini, C. N. Kakouris, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias, M. Díez de Velasco ja M. Zuleeg,

julkisasiamies: W. Van Gerven,
kirjaaja: apulaiskirjaaja J. A. Pompe,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,
kuultuaan asianosaisten 6.11.1991 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset lausumat,
kuultuaan julkisasiamiehen 28.1.1992 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 J. M. Mulder, W. H. Brinkhoff, J. M. M. Muskens ja Tj. Twijnstra ovat yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 31.3.1989 toimitetussa kanteessa (asia C-104/89) ja O. Heinemann yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 7.2.1990 toimitetussa kanteessa (asia C-37/90) vaatineet ETY:n perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen kohdan nojalla, että Euroopan talousyhteisö velvoitetaan korvaamaan asetuksen (ETY) N:o 804/68 5 c artiklassa tarkoitetun maksun soveltamista koskevista yleisistä säännöistä maito- ja maitotuotealalla 31 päivänä maaliskuuta 1984 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 857/84 (EYVL L 90, s. 13), sellaisena kuin se on täydennettynä asetuksen (ETY) N:o 804/68 5 c artiklassa tarkoitetun lisämaksun soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 16 päivänä toukokuuta 1984 annetulla komission asetuksella (ETY) N:o 1371/84 (EYVL L 132, s. 11), soveltamisesta heille aiheutunut vahinko samoin kuin edellä mainitun asetuksen (ETY) N:o 857/84 muuttamisesta 20.3.1989 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 764/89 (EYVL L 84, s. 2) soveltamisesta aiheutunut vahinko. Kantajat väittävät kyseisten vahinkojen korvaamista siltä osin kuin ne ovat johtuneet siitä, että kyseisissä asetuksissa ei ole ollut säännöksiä edustavan viitemäärän myöntämisestä tuottajille, jotka eivät ole toimittaneet maitoa asianomaisen jäsenvaltion käyttämän viitevuoden aikana maidon ja maitotuotteiden kaupan pitämisestä luopumista ja lypsykarjan tuotannon muuttamista koskevasta palkkiojärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1977 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1078/77 (EYVL L 131, s. 1) mukaisesti tekemänsä sitoumuksen vuoksi.
- 2 Alankomaissa toimivat maatalouden harjoittajat J. M. Mulder, W. H. Brinkhoff, J. M. M. Muskens ja Tj. Twijnstra sekä Saksassa toimiva maatalouden harjoittaja O. Heinemann eivät olleet asetuksen (ETY) N:o 1078/77 mukaisesti tekemänsä sitoumuksen vuoksi toimittaneet maitoa

eivätkä maitotuotteita tiloiltaan viiden vuoden pituisena ajanjaksona, johon sisältyi kalenterivuosi 1983, jota Alankomaissa ja Saksassa käytettiin maidon lisämaksujärjestelmän mukaisena viitevuotena. Kun kyseiset maatalouden harjoittajat hakivat sen ajanjakson päätyttyä, jonka ajan he eivät olleet pitäneet maitoa kaupan, heille myönnettäviä viitemääriä, Alankomaiden ja Saksan viranomaiset hylkäsivät heidän hakemuksensa sillä perusteella, etteivät he olleet toimittaneet maitoa viitevuoden aikana. Vasta asetuksen (ETY) N:o 764/89 voimaan tultua he saivat väliaikaisen erityisen viitemäärän asetuksen (ETY) N:o 857/84, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (ETY) N:o 764/89, 3 a artiklan mukaisesti.

- 3 Aluksi on aiheellista palauttaa mieliin, että neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 857/84, sellaisena kuin se on täydennettynä komission asetuksella (ETY) N:o 1371/84, ei alkujaan ollut säännöstä viitemäärän myöntämisestä tuottajille, jotka eivät olleet toimittaneet maitoa asianomaisen jäsenvaltion käyttämän viitevuoden aikana asetuksen (ETY) N:o 1078/77 mukaisesti tekemänsä sitoumuksen vuoksi. Asioissa 120/86, Mulder, ja 170/86, von Deetzen, 28.4.1988 antamiensa tuomioiden 28 ja 17 kohdassa (Kok. 1988, s. 2321 ja 2355) yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin julisti kyseisen säännösten pätemättömäksi luottamuksensuojan periaatetta loukkaavana siltä osin kuin siinä ei ollut määräystä tällaisen määrän myöntämisestä.
- 4 Mainituissa tuomioissaan yhteisöjen tuomioistuin totesi, ettei toimija, joka oli vapaaehtoisesti keskeyttänyt tuotantonsa joksikin aikaa, voinut perustellusti otaksua, että hän voisi jatkaa tuotantoaan samoin edellytyksin kuin aiemmin ja ettei häneen sovellettaisi tällä välin mahdollisesti annettuja markkinapolitiikkaan tai rakennepolitiikkaan kuuluvia sääntöjä (tuomion Mulder 23 kohta ja tuomion von Deetzen 12 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että jos toimijaa oli yhteisön säädöksessä kehotettu keskeyttämään kaupan pitäminen rajoitetuksi ajanjaksoksi yleisen edun mukaisesti ja palkkiota vastaan, kyseinen toimija saattoi perustellusti otaksua, ettei häneen hänen sitoumuksensa päättyessä sovellettaisi häneen erityisellä tavalla vaikuttavia rajoituksia nimenomaan sen vuoksi, että hän oli käyttänyt hyväkseen yhteisön säännöstössä annettuja mahdollisuuksia (tuomion Mulder 24 kohta ja tuomion von Deetzen 13 kohta).
- 5 Kyseisten tuomioiden antamisen jälkeen neuvosto antoi 20.3.1989 asetuksen (ETY) N:o 764/89, jossa asetukseen (ETY) N:o 857/84 lisätään uusi 3 a artikla. Kyseisessä artiklassa säädetään pääasiallisesti, että maidontuottajat, jotka eivät ole toimittaneet maitoa viitevuoden aikana asetuksen (ETY) N:o 1078/77 mukaisesti tekemänsä sitoumuksen vuoksi, saavat tietyin edellytyksin

erityisen viitemäärän, joka vastaa 60 prosenttia maitomäärästä, jonka tuottaja oli toimittanut, tai maitoa vastaavan tuotteen määrää, jonka tämä oli myynyt, kaupan pitämisestä luopumispalkkiota tai tuotannon muuttamispalkkiota koskevan hakemuksensa jättökuukautta edeltäneiden 12 kuukauden aikana.

- 6 Yhteisöjen tuomioistuin julisti pätemättömäksi myös kyseisen 60 prosentin säännön luottamuksensuojan periaatetta loukkaavana, koska 40 prosentin suuruisen vähennyksen, joka ei lainkaan vastannut 2 artiklassa tarkoitettuihin tuottajiin sovellettuja vähennyksiä vaan oli prosenttimääräisesti yli kaksinkertainen verrattuna suurimpaan niistä, soveltamista asetuksen (ETY) N:o 857/84, sellaisena kuin se on muutettuna, 3 a artiklassa tarkoitettuihin tuottajiin oli pidettävä viimeksi mainittuun toimijoiden ryhmään erityisellä tavalla vaikuttavana rajoituksena nimenomaan näiden tekemän kaupan pitämisestä luopumista tai tuotannon muuttamista koskevan sitoumuksen vuoksi (asiassa C-189/89, Spagl, 11.12.1990 annetun tuomion 24 ja 29 kohta, Kok. 1990, s. I-4539 ja asiassa C-217/89, Pastätter, 11.12.1990 annetun tuomion 15 ja 20 kohta, Kok. 1990, s. I-4585).
- 7 Asioihin liittyvää säännöstöä samoin kuin niitä koskevia tosiseikkoja, menettelyn kulkua sekä asianosaisten esittämiä perusteita ja väitteitä koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

Tutkittavaksi ottaminen

- 8 Neuvosto ja komissio kiistävät kanteiden tutkittavaksi ottamisen edellytykset sillä perusteella, että niiden mukaan siitä, että kansalliset viranomaiset epäisivät kantajilta viitemäärät, vastuussa ei ole mikään yhteisön toimielin vaan itse kyseiset kansalliset viranomaiset siksi, etteivät nämä olleet käyttäneet asetuksen (ETY) N:o 857/84 3, 4 ja 4 a artiklassa säädettyjä mahdollisuuksia.
- 9 Kyseistä väitettä ei voida hyväksyä. Vastaajina olevat toimielimet eivät ole väittäneet, että jäsenvaltioiden asiana olisi ollut myöntää kantajille viitemäärät käyttäen toimivaltaa, jota ei ollut tarkoitettu ja joka ei soveltunut asian ratkaisemiseen niiden maatalouden harjoittajien osalta, jotka olivat sitoutuneet luopumaan kaupan pitämisestä. Näin ollen väitetyn lainvastaisuuden, johon korvausvaatimuksen tueksi on vedottu, ei voida katsoa johtuneen kansallisesta

elimestä vaan yhteisön lainsäätäjistä, minkä vuoksi vahingosta, joka on aiheutunut kansallisten elinten toteuttamasta yhteisön lainsäädännön täytäntöönpanosta, on vastuussa yhteisön lainsäätäjä (katso asiassa 175/84, Krohn v. komissio, 26.2.1986 annettu tuomio ja erityisesti sen 18 ja 19 kohta, Kok. 1986, s. 753).

- 10 Komissio kiistää lisäksi asiassa C-104/89 nostetun kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytykset sillä perusteella, etteivät kantajat ole riittävällä tavalla tämentäneet vahinkoa, jonka he väittävät asetuksen (ETY) N:o 764/89 soveltamisesta heille aiheutuneen.
- 11 Tältä osin on tarpeen ainoastaan todeta, että kyseinen väite koskee korvattavan vahingon suuruutta. Sitä on näin ollen tarkasteltava osana pääasiaa, toisin sanoen sitä, millaisin edellytyksin yhteisön vastuu syntyy.

Pääasia

a) *Vastuun peruste*

- 12 Perustamissopimuksen 215 artiklan toisessa kohdassa määrätään, että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun perusteella yhteisö korvaa toimielintensä tehtäväänsä suorittaessaan aiheuttaman vahingon jäsenvaltioiden lainsäädännön yhteisten yleisten periaatteiden mukaisesti. Kyseisen määräyksen soveltamisalaa on täsmennetty siten, että sellaisten lainsäädäntötoimien osalta, joihin sisältyy talouspolitiikkaa koskevia valintoja, yhteisö voi olla vastuussa ainoastaan, jos kyseessä on riittävän ilmeinen ylemmäntasoisien, yksityisiä oikeussubjekteja suojaavan oikeussäännön rikkominen (katso erityisesti yhdistetyissä asioissa 83/76 ja 94/76 sekä 4/77, 15/77 ja 40/77, Bayerische HNL v. neuvosto ja komissio, 25.5.1978 annetun tuomion 4–6 kohta, Kok. 1978, s. 1209). Erityisesti sellaisten lainsäädäntötoimien osalta, joista käsiteltävänä olevassa tapauksessa on kysymys ja joille on ominaista, että niissä käytetään laajaa harkintavaltaa, kuten yhteisen maatalouspolitiikan toteuttamiseksi on välttämätöntä, yhteisö voi olla vastuussa ainoastaan, jos asianomainen toimielin on selvällä ja vakavalla tavalla ylittänyt sen toimivallan käytölle asetetut rajat (katso erityisesti edellä mainitun 25.5.1978 annetun tuomion 6 kohta).

- 13 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sopimussuhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun edellytyksenä on myös, että väitetty vahinko on suurempi kuin kyseisen alan toimintaan liittyvät tavanomaiset taloudelliset riskit (katso asiassa 238/78, Ireks-Arkady v. neuvosto ja komissio, 4.10.1979 annetun tuomion 11 kohta, Kok. 1979, s. 2955; yhdistetyissä asioissa 241/78, 242/78 ja 245/78–250/78, DGV v. neuvosto ja komissio, 4.10.1979 annetun tuomion 11 kohta, Kok. 1979, s. 3017; yhdistetyissä asioissa 261/78 ja 262/78, Interquell Stärke-Chemie v. neuvosto ja komissio, 4.10.1979 annetun tuomion 14 kohta, Kok. 1979, s. 3045, ja yhdistetyissä asioissa 64/76 ja 113/76, 167/78 ja 239/78 sekä 27/79, 28/79 ja 45/79, Dumortier frères v. neuvosto, 4.10.1979 annetun tuomion 11 kohta, Kok. 1979, s. 3091).
- 14 Kyseiset edellytykset täyttyvät asetuksen (ETY) N:o 857/84 osalta, sellaisena kuin se on täydennettynä asetuksella (ETY) N:o 1371/84.
- 15 Tältä osin on aiheellista ensiksikin palauttaa mieliin, että kuten yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainituissa asioissa 120/86, Mulder, ja 170/86, von Deetzen, 28.4.1988 antamissaan tuomioissa todennut, kyseisten asetusten antamisella on loukattu luottamuksensuojan periaatetta, joka on ylemmän-tasoinen yhteisön oikeuden yleinen periaate, jolla on tarkoitus suojata yksityisiä oikeussubjekteja.
- 16 Toisaalta on aiheellista todeta, että jättäessään kokonaan huomioon ottamatta selvästi muista erottuvan taloudellisten toimijoiden ryhmän eli niiden tuottajien erityisaseman, jotka eivät olleet toimittaneet maitoa viitevuoden aikana asetuksen (ETY) N:o 1078/77 mukaisesti tekemänsä sitoumuksen vuoksi, perustelematta tätä ensisijaisena pidettävän yleisen edun turvaamisella, yhteisön lainsäätäjä on jättänyt selvällä ja vakavalla tavalla noudattamatta harkintavaltansa rajoja ja rikkonut siten ylemmäntasoisista oikeussääntöä riittävän ilmeisellä tavalla.
- 17 Kyseinen rikkominen on erityisen ilmeinen sen vuoksi, että viitemäärien epäämistä kyseisiltä tuottajilta kokonaan ja pysyvästi – millä näitä tosiasiallisesti estettiin jatkamasta maidon kaupan pitämistä sen jälkeen, kun heidän kaupan pitämisestä luopumista tai tuotannon muuttamista koskeva sitoumuksensa oli päättynyt – ei voida pitää ennakoitavana eikä maidontuottajana toimimiseen tavanomaisesti sisältyvänä taloudellisena riskinä.
- 18 Toisin kuin kantajat väittävät, yhteisö ei voi kuitenkaan olla vastuussa asetuksen (ETY) N:o 764/89 perusteella, jossa 60 prosentin sääntö otetaan käyttöön.

- 19 On totta, että myös kyseisellä säännöllä loukataan kyseisten tuottajien mahdollista perusteltua luottamusta siihen, että heidän kaupan pitämisestä luopumista tai tuotannon muuttamista koskeva sitoumuksensa oli kestoaltaan rajoitettu, kuten yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainituissa asioissa C-189/89, Spagl, ja C-217/89, Pastätter, 11.12.1990 antamissaan tuomioissa todennut. Todettua luottamuksensuojan periaatteen loukkausta ei voida kuitenkaan pitää sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta koskevassa oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla riittävän ilmeisenä.
- 20 Tältä osin on aiheellista ensiksikin palauttaa mieliin, että toisin kuin vuoden 1984 säännöstössä, jossa maidon kaupan pitäminen tehtiin kyseisille toimijoille mahdottomaksi, 60 prosentin säännöllä näille toimijoille annettiin mahdollisuus jatkaa toimintaansa maidontuottajina. Antamassaan muutosasetuksessa (ETY) N:o 764/89 neuvosto ei näin ollen laiminlyönyt kyseisten tuottajien aseman huomioon ottamista.
- 21 Toisaalta on aiheellista todeta, että antaessaan asetuksen (ETY) N:o 764/89 sen jälkeen, kun edellä mainitut tuomiot Mulder ja von Deetzen oli 28.4.1988 annettu, yhteisön lainsäätäjä teki myös talouspolitiikkaa koskevan valinnan siitä, millä tavoin kyseisissä tuomioissa selvennettyjä periaatteita oli toteutettava. Kyseinen valinta perustui sekä ”välttämättömään tarpeeseen olla vaarantamatta maitotuotteiden markkinoilla saavutettua haurasta vakautta” [asetuksen (ETY) N:o 764/89 johdanto-osan viides perustelukappale] että vaatimukseen kyseisten tuottajien ja toisaalta muiden maidon kiintiöjärjestelmään kuuluvien tuottajien etujen tasapuolisesta huomioimisesta. Neuvoston valintana oli tuolloin muiden tuottajien viitemäärien pitäminen aiemmalla tasollaan samalla, kun yhteisön varastoa kasvatettiin 600 000 tonnilla, mikä vastasi 60 prosenttia myönnettäviä erityisiä viitemääriä koskevien hakemusten ennakoidusta kokonaismäärästä ja oli neuvoston mukaan suurin järjestelmän tavoitteisiin soveltuva määrä. Näin ollen neuvosto otti huomioon ensisijaisena pidettävän yleisen edun eikä jättänyt selvällä tai vakavalla tavalla noudattamatta asiaa koskevan harkintavaltansa rajoja.
- 22 Edellä esitetyn perusteella on näin ollen pääteltävä, että yhteisön velvollisuutena on korvata asetuksen (ETY) N:o 857/84, sellaisena kuin se on täydennettynä asetuksella (ETY) N:o 1371/84, soveltamisesta kantajille aiheutunut vahinko, mutta ei asetuksen (ETY) N:o 764/89 soveltamisesta aiheutunutta vahinkoa.

b) *Vahinko*

- 23 Arvioitaessa vuoden 1984 säännösten soveltamisesta aiheutuneeksi katsottavaa vahinkoa on aluksi aiheellista palauttaa mieliin, että molempien käsiteltävänä olevien asioiden kaikki kantajat olivat hakeneet heille lisämaksujärjestelmän mukaisesti myönnettäviä viitemääriä jo ennen kaupan pitämisestä luopumista koskevan sitoumuksensa päättymistä ja että he jatkoivat maidon kaupan pitämistä viimeistään heti asetuksen (ETY) N:o 764/89 mukaisen erityisen viitemäärän saatuaan. Näin ollen he osoittivat asianmukaisella tavalla, että heidän tarkoituksenaan oli jatkaa toimintaansa maidontuottajina, minkä vuoksi maidontoimituksista saatavien tulojen menetystä ei voida pitää seurauksena kantajien vapaaehtoisesta päätöksestä luopua maidon tuotannosta.
- 24 Näin ollen on aiheellista tarkastella neuvoston ja komission esittämää väitettä, jonka mukaan yhteisön toimielinten ei voida katsoa olevan vastuussa siitä, että kansalliset viranomaiset epäisivät kantajilta viitemäärät, koska kyseisen säännösten mukaan viitemäärän myöntäminen näille oli usein perustein mahdollista.
- 25 Kyseinen väite on pääosin yhtenevä niiden väitteiden kanssa, joita vastaajina olevat toimielimet esittivät vastustaessaan kanteen tutkittavaksi ottamista. Se on näin ollen hylättävä edellä (9 kohdassa) suoritettuna tutkittavaksi ottamisen edellytysten tarkastelun yhteydessä jo esitetyn perustein.
- 26 Yhteisön korvattavaksi kuuluvan vahingon suuruutta arvioitaessa on syytä ottaa huomioon, ellei ilmene sellaisia erityisiä seikkoja, joiden vuoksi arvio on perusteltua tehdä toisin, se ansionmenetys, joka muodostuu niiden tulojen, jotka kantajat olisivat saaneet, jos asiat olisivat sujuneet tavanomaisella tavalla, 1.4.1984 eli asetuksen (ETY) N:o 857/84 voimaantulopäivän ja 29.3.1989 eli asetuksen (ETY) N:o 764/89 voimaantulopäivän välisenä ajanjaksona toteuttamistaan maidontoimituksista, jos heillä olisi tuolloin ollut käytettävissään ne viitemäärät, joihin he olivat oikeutettuja, sekä toisaalta niiden tulojen, jotka kantajat tosiasiallisesti saivat kyseisen ajanjakson aikana toteuttamistaan viitemäärien ulkopuolisista maidontoimituksista ja joihin on lisättävä tulot, jotka he samana ajanjaksona saivat tai olisivat voineet saada mahdollisesta korvaavasta toiminnasta, välisestä erotuksesta.
- 27 Kyseiseen laskutapaan on kuitenkin tarpeen tehdä useita täsmennyksiä.

- 28 Ensiksikin niiden viitemäärien määrittämiseksi, joihin kantajat olivat kyseisen ajanjakson aikana oikeutettuja, on aiheellista ottaa viitevuonna toteutettujen maidontoimitusten puuttuessa huomioon sellainen maitomäärä, jonka kantajat olivat toimittaneet jonakin kaupan pitämisestä luopumisajanjaksoaan edeltävänä, edustavana ajanjaksona, esimerkiksi se määrä, jota oli käytetty heidän kaupan pitämisestä luopumispalkkionsa laskentaperusteena.
- 29 Asetuksen (ETY) N:o 857/84 2 artiklan 1 kohdan säännöstä vastaavasti soveltaen on viimeksi mainittuun määrään lisättävä yksi prosentti, jotta varmistetaan, ettei kantajien toiminnalle aseteta erityisiä rajoituksia verrattuna tuottajiin, joiden viitemäärät on vahvistettu mainitun 2 artiklan mukaisesti. Tällä tavoin saatuun määrään on kuitenkin sovellettava vähennystä, joka on prosenttimääräisesti edustava 2 artiklassa tarkoitettuihin tuottajiin sovellettuihin vähennyksiin nähden, jotta vältetään saattamasta kantajia aiheettomasti viimeksi mainittua toimijoiden ryhmää edullisempaan asemaan.
- 30 On aiheellista täsmentää, että asetuksen (ETY) N:o 857/84 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua prosenttimäärää ei voida ottaa huomioon edustavaa vähennystä vahvistettaessa. Kyseinen prosenttimäärä on tosiasiallisesti tarkoitettu sen edun kiinteämääräiseen korvaamiseen, joka saavutetaan yleisen tuottavuuden kasvun seurauksena vuosien 1981 ja 1983 välisenä aikana jäsenvaltiossa, jossa viitevuodeksi on valittu kalenterivuosi 1982 tai 1983 kalenterivuoden 1981 asemesta. Kyseisen prosenttimäärän soveltaminen kantajiin merkitsisi erityisen rajoituksen asettamista näiden toiminnalle, koska näille myönnettävät viitemäärät oli vahvistettava ennen vuotta 1982 toteutettujen maidontoimitusten perusteella.
- 31 On myös aiheellista täsmentää, että siltä osin kuin yhteisön lainsäädännössä, kuten maito- ja maitotuotealan yhteisestä markkinajärjestelystä annetun asetuksen (ETY) N:o 804/68 5 c artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen viitemäärien soveltamisen osittaisesta väliaikaisesta keskeyttämisestä 16 päivänä maaliskuuta 1987 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 775/87 (EYVL L 78, s. 5), säädetään hyvityksen myöntämisestä tiettyjen asetuksen (ETY) N:o 857/84 2 artiklassa tarkoitetuille tuottajille myönnettyihin viitemääriin tehtyjen vähennysten tai sen, että kyseisten määrien soveltaminen keskeytetään osittain ja väliaikaisesti, korvaamiseksi kiinteämääräisesti, kyseinen hyvitys on otettava huomioon edustavaa vähennystä vahvistettaessa.
- 32 Niiden tulojen laskemiseksi, jotka kantajat olisivat saaneet, jos asiat olisivat sujuneet tavanomaisella tavalla ja kantajat olisivat toimittaneet maitoa niitä viitemääriä vastaavasti, joihin he olivat oikeutettuja, laskentaperusteeksi on

aiheellista ottaa kunkin kantajan tilatyyppeihin nähden edustavan tilan tulot, jolloin voidaan ottaa huomioon myös se heikko kannattavuus, joka tällaisille tiloille on ominaista maidontuotannon käynnistämisvaiheessa.

33 Niiden mahdollisesta korvaavasta toiminnasta saatujen tulojen osalta, jotka on vähennettävä edellä esitetyistä oletetuista tuloista, on todettava, että ensiksi mainittuihin tuloihin on katsottava kuuluvan kantajien korvaavasta toiminnastaan tosiasiallisesti saamien tulojen lisäksi ne tulot, jotka he olisivat voineet hankkia, jos he olisivat järkevällä tavalla ryhtyneet tällaiseen toimintaan. Tällainen päätelmä on tehtävä sen jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien yhteisen yleisen periaatteen perusteella, jonka mukaan vahinkoa kärsineen on sillä uhalla, että hän joutuu itse vastaamaan vahingosta, noudatettava kohtuullista huolellisuutta vahingon rajoittamiseksi. Tällaisen korvaavan toiminnan harjoittamisesta kantajille mahdollisesti aiheutuneista tappioista yhteisön ei voida katsoa olevan vastuussa, koska kyseiset tappiot eivät ole syntyneet yhteisön säännösten vaikutuksesta.

34 Edellä esitetystä seuraa, että yhteisön maksettaviksi määrättävien korvausten määrän on vastattava yhteisön aiheuttamaa vahinkoa. Vastaajina olevien toimielinten kanta, jonka mukaan kyseisten korvausten määrät on laskettava kullekin kantajalle maksetun kaupan pitämisestä luopumispalkkion määrän perusteella, on näin ollen hylättävä. Tältä osin on syytä täsmentää, että kyseinen palkkio on kaupan pitämisestä luopumista koskevasta sitoumuksesta annettu vastike eikä sillä siten ole mitään yhteyttä vahinkoon, joka kantajille on aiheutunut myöhemmin annetun lisämaksua koskevan säännösten soveltamisesta.

c) *Korko*

35 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan maksettavaan korvauksen määrään sovelletaan viivästyskorkoa korvausvelvoitteen toteavan tuomion julistamispäivästä alkaen. Koron suuruudeksi on syytä vahvistaa 8 prosenttia vuotta kohden, jollei kyseinen korkokanta ole korkeampi kuin se, jota kanteissa vaaditaan.

36 Edellä esitetystä seuraa, että asiassa C-104/89 on aiheellista soveltaa vaadittua 8 prosentin vuotuista korkoa ja asiassa C-37/90 niin ikään kanteen vaatimusten mukaista 7 prosentin vuotuista korkoa.

d) *Korvausten määrät*

- 37 Oikeudenkäyntiasiakirjojen tietojen perusteella yhteisöjen tuomioistuin ei katso voivansa antaa asian käsittelyn tässä vaiheessa ratkaisua niiden korvausten määrästä, jotka yhteisön on maksettava kullekin kantajalle.
- 38 Asianosaisia kehoitetaan näin ollen, jollei yhteisöjen tuomioistuin myöhemmin toisin päättä, sopimaan kyseisistä määristä edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ja ilmoittamaan yhteisöjen tuomioistuimelle 12 kuukauden määräajassa yhteisellä sopimuksella maksettaviksi vahvistamansa määrät tai, jollei sopimukseen päästä, toimittamaan sille samassa määräajassa omat vaatimuksensa korvattavasta määrästä.

Oikeudenkäyntikulut

- 39 Oikeudenkäyntikuluista on päätettävä myöhemmin.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on tehnyt seuraavan välipäätöksen:

- 1) Vastaaajien velvollisuutena on korvata 31.3.1984 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 857/84, sellaisena kuin se on täydennettynä 16.5.1984 annetulla komission asetuksella (ETY) N:o 1371/84, soveltamisesta kantajille aiheutunut vahinko siltä osin kuin vahinko on johtunut siitä, että kyseisissä asetuksissa ei ole ollut säännöksiä viitemäärän myöntämisestä tuottajille, jotka eivät ole toimittaneet maitoa asianomaisen jäsenvaltion käyttämän viitevuoden aikana 17.5.1977 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1078/77 mukaisesti tekemänsä sitoumuksen vuoksi.

- 2) **Maksettaviin korvausten määriin sovelletaan asian C-104/89 osalta 8 prosentin ja asian C-37/90 osalta 7 prosentin suuruista vuotuista korkoa tämän tuomion julistamispäivästä alkaen.**
- 3) **Muilta osin kanteet hylätään.**
- 4) **Asianosaiset ilmoittavat yhteisöjen tuomioistuimelle yhteisellä sopimuksella maksettaviksi vahvistamansa määrät 12 kuukauden kuluessa tämän tuomion julistamisesta.**
- 5) **Jollei sopimukseen päästä, asianosaiset toimittavat yhteisöjen tuomioistuimelle samassa määräajassa omat vaatimuksensa korvattavasta määrästä.**
- 6) **Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.**

Due	Joliet	Schockweiler	Grévisse	Kapteyn
	Mancini	Kakouris	Moitinho de Almeida	
Rodríguez Iglesias		Díez de Velasco		Zuleeg

Julistettiin Luxemburgissa 19 päivänä toukokuuta 1992.

J.-G. Giraud
kirjaaja

O. Due
presidentti